

Túl a látóhatáron: a Mare Smythii

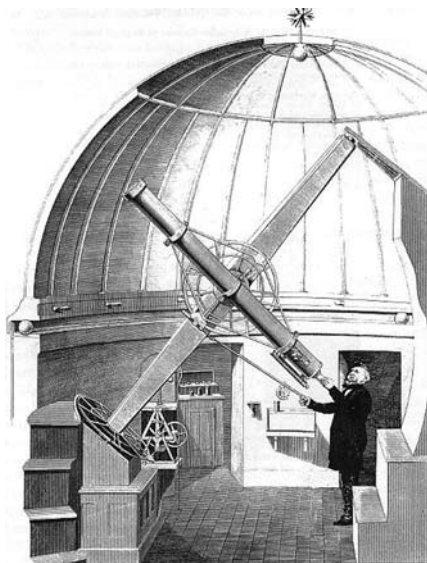
Emlékszem, kölyökkoromban az első csillagászati-űrutasatásos könyvem, a sokak által ismert Ég és Föld című ifjúsági kiadvány volt. Ebben talákoztam először olyan galaxis-, Hold-, meg egyéb csillagászati képekkel, amik mindig is a legkedveltebbek közé tartoztak sok-sok év után is... Emlékszem a meghökkenéssel vegyített csodálatomra, amikor a fentebb említett könyvet lapozgatva rátaláltam az Apollo-11 egyik híres fotójára, amin Földünk a kietlen holdi horizont felett éppen „felkelt”. (Egészen véletlen, hogy a címlapra is hasonló jelenet került, de az rajzolva.) Ezek a régi dolgok jutottak eszembe, miközben okulárba pillantva elém tárult az Ég és Földből ismert régi-régi holdi táj.

A március 20-i részleges napfogyatkozás után máris elkezdtük tervezni a következő szimultán észlelést Cseh Viktorral. Március 21-én délelőtt a Facebookon részletesen megbeszéltük a leendő célpontunkat, eleinte a Mare Australe-t gondoltuk ki, de a WinJupos, és a Virtual Moon Atlas 6.1 adatai alapján inkább K-i librációt várhattunk, semmint DK-it. Végül Viktor jelölte ki a végső célpontot: „Azon gondolkodom, hogy lehet az Australe-tengert hagyni kéne egy jobb librációs alkalomra. Március 24-e után viszont a K-i libráció elég erős, eléri a 7,2 fokot is, ami egy egyenlítő menti objektumnak megfelelő. Lehetne például a Smythii-tenger”. Ezen formáció észlelésére készültünk szimultán keretében, de az időjárás kezdetben nem volt túl kegyes azon a héten, és a rálátásom sem volt optimális. Ellenben március 30-ára, egy villámgyors frontátvonulás és tisztulás után az égi ablak megnyílt előttem, de csak előttem, Viktornál sajnos nem volt jó az időjárás.

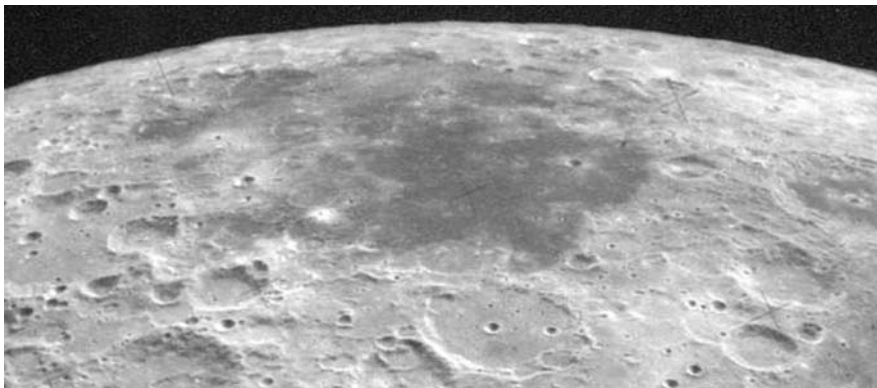
Egy újabb észlelési szimultán-terv Cseh Viktorral. Észlelőtársamnám mint utóbb kiderült, sajnos a rossz idő megakadályozta a megfigyelési akciót, nálam pedig kérdéses volt szinte az utolsó pillanatig a váltakozó csapadékszónák árnyékában az észlelés lehetősége. Kora este

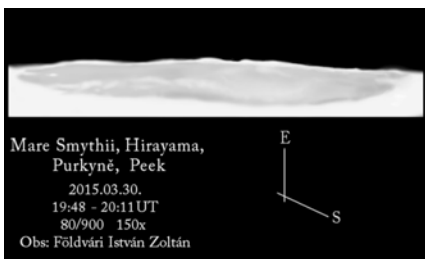
Az Apollo-11 által készített fotósorozat egyike Földünkkel, és a Mare Smythii környezetével. A képen a jobb szélén, benn a tengerben a 12 km-es, fehér, éles peremű Peek-kráter látszik

William Henry Smyth (1788–1865) angol csillagász bedfordi csillagvizsgálójában. A holdperemen látható tenger 1935 óta viseli a Mare Smythii nevet

Az Apollo 16 felvétele a Mare Smythii térségről (a kép alján, a tenger peremén a rajzomon is látható csúcsok)

A Mare Smythii, a Hirayama-, a Purkyně-, a Haldane- és a Peek-kráter

eső is esett... ennek elmúltával azonban nekem sikerült a tervezett célpontot észlelni-rajzolni!

A peremközeli, 373 km átmérőjű Mare Smythii kiváló célpontnak bizonyult, ami nagyon érdekes librációs alakzat pontosan a holdi egyenlítő, az innessó-túlsó K-i határvidéken (1,3° N , 87,5° E). Észlelése kedvező libráció esetén az ideális, ekkor bepillantathunk Holdunk túlsó részére is. Különösen fontosnak éreztük az észleléskor az általunk legpontosabban rajzolni a peremvidék domborzatát. Én ezt megpróbáltam távcsővesszemem teljesítőképességéhez, és a légköri állapotokhoz mérten megtenni. A Hold szélén nagyon szép, változatos világos csúcsokat láttam az öreg orthóm látómezejében, mely csúcsokat, azok előterét a Mare Smythii sötétebb, elnyújtott foltyja övezte. Ezen hegyek precízebb megfigyeléséhez becsavartam egy Baader Contrast Booster szűrőt, ami igen jó ötletnek bizonyult. A perem-vidé-

ki hegyek a Mare Smythii mögött egy kis magányos csúcsban lépnek fel a „színre” D felől; Hirayama-Q; ennek kiemelkedő É-i fala, mint magányos csúcs nagyon feltűnő volt, ezt a nagyobb Hirayama síksága (132 km) követte, aminek lankás vonulata szintén egy csúccsal zárult. Feljebb a Purkyně-K, és a Purkyně (48 km) (ezek középtűt nagyon markáns hegyeket alkottak), és a Babcock-kráterhez (99 km) tartozó D-i laposabb vonulatok (ez már É felől érinti a Mare Smythii túlsó szélét). A tengerben, annak innessó 2/3-ánál, magasabb intenzitású hosszanti mezőket látni, ezek a Haldane, Haldane-C, Runge, és Warner kráterek összefüggő, világos halójú része. A tengerben a D-i szélén feltűnő sötétebb részeket is látni lehetett, a D Ny-i, Ny-i peremnél meg egy sötétebb „folyó jellegű” zónát is láttam. A tenger legfeltűnőbb formációja a 12,5 km-es Peek kráter világos foltyja közel a Mare Smythii É-i partjának széléhez. A Mare Smythii más ok miatt is érdekes: ezen terület felett készült az egyik híres „Földkelte” című Apollo holdexpedíciós fotó, mely fotó előteréül éppen ez a holdi tenger szolgált. Rendkívül izgalmas librációs terület, amit még okvetlen rajzolni-megfigyelni-fotózni lenne jó, még ideálisabb librációs állapotoknál.

A látottakról a távcső mellett grafitvázlat, majd arról, utólag GIMP-pel számítógépes grafika készült.

Földvári István Zoltán